

Nr 25

Försvarsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974:50 angående vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner.

I propositionen 1974:50 har Kungl. Maj:t (försvarsdepartementet) lämnat förslag angående vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret. Vissa förslag till följdlagstiftning med anledning av den nya regeringsformen behandlar utskottet i betänkandet FöU 1974:24. I detta betänkande behandlas övriga förslag i propositionen jämte motionerna 1974:1780–1781, 1789–1790 och 1804–1805.

1. Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.

Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:50 (s. 4–11) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de organisationsförändringar inom flygvapnet som departementschefen har förordat,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Propositionen

I propositionen redovisas ett förslag som lagts fram av överbefälhavaren rörande organisationen i lägre regional och lokal instans för vissa av flygvapnets myndigheter. Förslaget grundar sig på en av försvarets rationaliseringsinstitut utarbetad rapport som har överlämnats till chefen för flygvapnet. Denne har remissbehandlat rapporten och därefter överlämnat sitt förslag om fredsorganisation och personaluppställning vid flygvapnets enheter till överbefälhavaren.

Den organisation som nu gäller i lägre regional och lokal instans inom flygvapnet uppvisar enligt överbefälhavaren en bristande balans mellan uppgifter och resursfördelning inom fredsorganisationen. Den ekonomiska utvecklingen leder för flygvapnets del till att krigsorganisationen minskar och detta medför att omfattande förändringar måste vidtas inom flygvapnets fredsorganisation. Överbefälhavaren anser att flygvapnets fredsorganisation måste utformas så att den successivt kan anpassas till de planerade krigsorganisatoriska förändringarna och få en sådan uppbyggnad att gjorda och planerade investeringar i materiel och vapensystem kan tas till vara.

De enheter inom flygvapnet som berörs av förslaget är första flygeskadern, de s. k. sektorflottiljerna (F 1, F 4, F 7, F 10, F 12, F 13

och F 21), fem andra flottiljer (F 6, F 11, F 15, F 16 och F 17) samt krigsflygskolan (F 5) i Ljungbyhed och flygvapnets krigsskola (F 20) i Uppsala. Förslaget innebär i huvudsak följande.

Personalen vid första flygeskaderstaben ökas något med hänsyn till de utökade arbetsuppgifterna rörande bl. a. krigsplanläggning. Organisationen vid varje flottilj indelas funktionellt i lednings- och stabsenheter, förbandsenheter samt förvaltnings- och driftenheter. Lednings- och stabsfunktionen blir sektionsindeldad och tillförs bl. a. en planerings- och budgetavdelning. Nuvarande väder- och trafikledningsavdelningar förs till förbandsfunktionen. Förvaltningsorganisationen omfattar en teknisk enhet inkluderande en verkstad som är inriktad på teknisk tjänst, en intendentsenhet som är inriktad på beståndsförvaltning och en kameral enhet organiserad på en kassadetalj och en avlöningsdetalj.

Sektorchef och flottiljchef skall vid sektorflottilj vara samma person. Vid några sektorflottiljer, där sektoruppgiften har sådan tyngd och omfattning att den dominerar, tillkommer en ställföreträdare för sektorflottiljchefen. Till denne kan enligt chefens för flygvapnet närmare bestämmande delegeras ansvar för antingen förbandsproduktion och förvaltning eller sektorfrågor. Vid övriga sektorflottiljer bör i första hand stabschefen tjänstgöra som ersättare för chefen.

Inom en luftförsvarssektor (sektor 0 5) bör enligt överbefälhavaren sektorchefen med stab organiseras fristående.

Överbefälhavaren föreslår vidare att förrådsverksamheten samordnas. Han anser dock att samordningen av filial- och verkstadsförråden bör föregås av försöksverksamhet. En slutlig integrering av förrådsverksamheten beräknas kunna genomföras budgetåret 1977/78. För att kunna genomföra en samordnad förrådsverksamhet behövs investeringar i nya förråd.

Förslaget innebär att antalet anställda beräknas kunna minskas med ca 230 när de föreslagna organisationsändringarna har genomförts.

Departementschefen biträder i allt väsentligt överbefälhavarens förslag till principorganisation för flygvapnets förband jämte utbildningsanstalterna F 5 och F 20. När det gäller första flygeskadern är departementschefen inte beredd att nu ta ställning i organisationsfrågan. Med hänsyn till den kommande översynen av den regionala och centrala stabsorganisationen bör första flygeskaderns stab tills vidare få en provisorisk organisation. Ledningsfunktionen inom sektor 0 5 bör enligt departementschefen inordnas i F 1 och inte organiseras fristående. En ställföreträdande flottiljchef bör därför tillkomma vid F 1.

Departementschefen erinrar om att försvarets fredsorganisationsutredning (FFU) har lämnat vissa förslag rörande flygvapnets fredsorganisation. De nu aktuella organisationsändringarna bör emellertid genomföras oavsett vilka förändringar som kan följa av FFU:s förslag. Departementschefen förutsätter dock att inga andra investeringar än sådana som är oundgängligen nödvändiga vidtas beträffande kasern-etablissemang m. m. vid de förband som berörs av FFU:s förslag.

Den nya organisationen bör enligt departementschefen fastställas att

gälla med början den 1 juli 1975. I de fall militär eller civilmilitär personal behöver placeras på arbetsuppgifter av företrädesvis civil karaktär inom verkstadsenheterna får detta anses som en övergångsåtgärd under begränsad tid.

Utskottet

I årets statsverksproposition (prop. 1974:1 bil. 6 s. 35) lämnade departementschefen en kort redogörelse för det rationaliseringsarbete som bedrivs inom det militära försvaret i syfte att begränsa utgifterna för administrationen och för freds- och förvaltningsorganisationen. Ett viktigt led i denna verksamhet utgör den strukturomvandling som pågår i lägre regional och lokal instans. Inom armén samordnas försvarsområdesstaber och regementen, varvid ett antal fristående fredsadministrationer avvecklas med åtföljande personalminskning. Inom marinen omorganiseras stabs- och förvaltningstjänsten vid örlogsbaser och kustartilleriförsvaret.

Flygvapnet har hittills inte berörts av nämnda rationaliseringssträvanden. I statsverkspropositionen anmälde departementschefen emellertid (s. 107) att överbefälhavaren i december 1973 på grundval av en organisationsöversyn som gjorts av chefen för flygvapnet och försvarets rationaliseringsinstitut hade lämnat förslag om organisation av flygvapnets flottiljer och av första eskaderstaben. Förslaget ligger till grund för de organisationsförändringar inom flygvapnet som departementschefen nu förordar. Dessa ändringar innebär bl. a. en klarare uppdelning och avgränsning av stabs-, förbands- och förvaltningsfunktionerna vid flygvapnets flottiljer.

Utskottet har för sin del inte något att erinra mot den föreslagna organisationsstrukturen för flygvapnets myndigheter på lägre regional och lokal nivå. I likhet med departementschefen anser utskottet att första flygeskaderns stab med hänsyn till den kommande översynen av den regionala och centrala stabsorganisationen tills vidare bör få en provisorisk organisation. När det gäller flottiljorganisationen vill utskottet understryka vikten av en stark återhållsamhet beträffande investeringar som gäller kasernetablissemang m. m. vid de förband som berörs av förslagen från försvarets fredsorganisationsutredning.

Utskottet har inte heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om en samordning av förrådsverksamheten.

Med hänvisning till vad ovan anförts tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

1. att riksdagen godkänner de organisationsförändringar inom flygvapnet som departementschefen har förordat,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

2. Lokaliseringen av Upplands signalregemente m. m.

Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:50 (s. 12–15) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad departementschefen har förordat rörande lokalisering av Upplands signalregemente m. m.,
2. godkänna vad departementschefen har förordat rörande verksamheten vid det blivande infanteriförbandet i Strängnäs,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Propositionen

Vid förra årets riksdag lade Kungl. Maj:t i propositionen 1973:135 fram förslag om vissa organisationsändringar för armén. I propositionen föreslogs bl. a. att Göta livgarde (P 1) i Enköping skulle läggas ner. P 1:s etablissemang avsågs därefter utnyttjas för det nya förband som tillkommer genom integration av Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala–Västerås försvarsområden (Fo 47/48) enligt beslut av samma års riksdag (prop. 1973:75, FöU 1973:14, rskr 1973:170).

Under tiden för försvarsutskottets behandling av propositionen anmälde chefen för televerket till chefen för kommunikationsdepartementet att flyttningen av S 1 till Enköping kunde medföra vissa störningar för televerkets radiostation i Vallby, som ligger ca 7 km från Enköping. Försvarsutskottet förklarade i sitt betänkande FöU 1973:26 att S 1 enligt dess uppfattning borde flytta från Uppsala och att Enköping lämpade sig väl som förläggningssort för S 1. Innan störningsfrågan hade blivit fullt klarlagd ville utskottet dock inte uttala sig för en omlokalisering av S 1 och staben för Fo 47/48 till Enköping. Det ankom enligt utskottet på Kungl. Maj:t att återkomma med förslag om S 1:s lokalisering. Riksdagen godkände regeringens förslag att P 1 skulle läggas ner men beslutade att inte ta ställning till förslaget beträffande lokaliseringen av S 1 och staben för Fo 47/48 (rskr 1973:382).

I propositionen 1974:50 redovisas nu resultatet av de undersökningar som televerket och överbefälhavaren på Kungl. Maj:ts uppdrag låtit göra rörande möjligheterna att med hänsyn till radiostationen i Vallby flytta S 1:s verksamhet till Enköping.

Televerket har vid sin undersökning funnit att vissa restriktioner är nödvändiga för militära radiosändningar inom Enköpingsområdet. Ett förslag till sådana restriktioner har överlämnats till överbefälhavaren. Verket avråder från att flytta S 1 till Enköping.

Enligt överbefälhavaren innebär televerkets restriktioner inte sådana hinder för S 1 att bedriva sin verksamhet i Enköping att en lokalisering dit är utesluten. Detta förutsätter dock vissa investeringar, som överbefälhavaren beräknat till 1,7 milj. kr. Driftkostnaderna bedöms vidare öka med 200 000 kr. per år vid en sådan lokalisering.

Departementschefen erinrar om de skäl som har åberopats för en

omlokalisering av S 1 till Enköping. Han erinrar också om vad försvarsutskottet tidigare har anfört och förordar – efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet – att huvuddelen av den verksamhet som i dag bedrivs vid S 1 och staben för Fo 47/48 lokaliseras till P 1:s etablissemang i Enköping.

I anslutning härtill tar departementschefen upp ytterligare en fråga som har samband med riksdagens beslut med anledning av de förslag som lades fram i propositionen 1973:135. Riksdagsbeslutet innebär bl. a. att Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs skall utgå ur pansartruppernas organisation och att den pansarutbildning som bedrivs vid förbandet ersätts med infanteriutbildning. Behov kommer emellertid att finnas av viss pansarutbildning i Mellansverige under en övergångsperiod efter organisationsändringen. Med hänsyn härtill har det befunnits lämpligt att låta en pansarbataljon ingå i det nya infanteriförbandet. Departementschefen förordar en sådan lösning. Bataljonen avses få en benämning som anknyter till Göta livgarde.

Motionerna

Med anknytning till propositionen i denna del har väckts tre motioner, nämligen

dels motionen 1974:1780 av herr Hjorth m. fl. (s) i vilken har hemställts att riksdagen hemställer att Kungl. Maj:ts skyndsamt tar initiativ till förhandlingar med berörd kommun om konkreta förslag beträffande användningen av S 1:s nuvarande byggnader och markområde för i första hand industriell verksamhet,

dels motionen 1974:1781 av herr andre vice talmannen Virgin m. fl. (m) i vilken har hemställts

1. att riksdagen måtte upphäva tidigare fattat beslut om nedläggning av P 1 i Enköping och om utflyttning från Uppsala av S 1 och staben för Fo 47/48,

2. att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition 1974:50 i ifrågavarande del beslutar att S 1 och staben för Fo 47/48 skall ligga kvar i Uppsala,

dels motionen 1974:1804 av herr Nyquist m. fl. (fp, c) i vilken har hemställts

1. att riksdagen avslår propositionen 1974:50 i vad den avser omlokaliseringen av Upplands signalregemente (S 1) m. m. från Uppsala till Enköping,

2. att riksdagen uttalar att i avvaktan på en samlad plan för arméns fredsorganisation den i propositionen till Strängnäs förlagda pansarbataljonen bibehålls i det nuvarande etablissemang i Enköping under en benämning som anknyter till Göta livgarde och med stegvis inriktning på infanteriuppgifter och därav föranledda kompletteringar.

Utskottet

Det är endast ett halvår sedan försvarsutskottet vid 1973 års riksdag hade tagit ställning till regeringens förslag i propositionen 1973:135 om vissa ändringar av fredsorganisationen för armén. Förslagen innebar bl. a. att Göta livgarde (P 1) i Enköping skulle läggas ner och dess etablissement utnyttjas för det nya förband som tillkommer genom integration av Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48). Utskottet anslöt sig till den i propositionen gjorda bedömningen om behovet av dessa ändringar och om de ekonomiska förutsättningarna härför (FöU 1973:26 s. 13).

När det gäller S 1 uppstod under ärendets behandling i utskottet frågan om och i vad mån regementets flyttning till Enköping kunde få konsekvenser för televerkets radiostation i Vallby som ligger ca 7 km från Enköping. Utskottet anförde (FöU 1973:26 s. 12):

Som framgår av det föregående delar utskottet departementschefens uppfattning att S 1 bör flytta från Uppsala. Utskottet anser också – liksom departementschefen – att Enköping lämpar sig väl som förläggningsort för S 1. Innan störningsfrågan är fullt klarlagd vill utskottet dock inte uttala sig för en omlokalisering av S 1 och Fo 47/48 till Enköping. Frågan härom bör enligt utskottets mening anstå i avvaktan på resultatet av televerkets fullständiga undersökning.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att återkomma med förslag angående S 1:s lokalisering. Om Enköping därvid inte kan komma i fråga som förläggningsort, bör förslaget avse annan ort i Mellansverige.

Riksdagen beslöt enligt utskottets förslag att inte ta ställning till regeringens förslag beträffande S 1 och staben för Fo 47/48.

I propositionen 1974:50 läggs nu fram ett förnyat förslag om att huvuddelen av den verksamhet som f. n. bedrivs vid S 1 och staben för Fo 47/48 i Uppsala skall flyttas till Enköping. Överbefälhavaren hänvisar till sin tidigare redovisade inställning till frågan om S 1:s flyttning från Uppsala (prop. 1973:135 s. 50). Han anser emellertid att de restriktioner för S 1:s verksamhet som televerket kräver inte innebär sådana hinder för regementets verksamhet i Enköpingsområdet att den föreslagna omlokaliseringen av enbart detta skäl inte skulle kunna ske.

I två av de tre motioner som väckts med anledning av propositionens förslag i denna del yrkas avslag såvitt gäller omlokalisering av S 1 från Uppsala till Enköping. Enligt motionen 1974:1781 är en flyttning av S 1 ur de flesta synvinklar – bl. a. avsaknaden av ett fullständigt utredningsunderlag – olämplig. I motionen 1974:1804 hävdas bl. a. att den beräknade besparingseffekten helt uteblir.

Utskottet konstaterar för sin del att störningsfrågan av allt att döma kan få en nöjaktig lösning genom de av departementschefen förordade åtgärderna. Det har, såvitt utskottet kan finna, i övrigt inte tillkommit några omständigheter som föranleder utskottet att hysa annan uppfattning än försvarsutskottet vid 1973 års riksdag när det gäller flyttningen av S 1 från Uppsala till Enköping. Yrkandena i motionerna 1974:1781

och 1974:1804 bör därför enligt utskottets mening avslås.

Utskottet – som anser att det nyligen fattade beslutet om nedläggning av P 1 bör ligga fast – delar departementschefens uppfattning om behovet av viss pansarutbildning i Mellansverige. En pansarbataljon bör – som departementschefen föreslår – ingå i det infanteriförband som skall ersätta nuvarande Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs. I enlighet härmed avstyrker utskottet också yrkandena i motionerna 1974:1781 och 1974:1804 om att ha kvar P 1 resp. förlägga en pansarbataljon till P 1:s etablissement i Enköping.

Motionen 1974:1780 tar upp de sysselsättningsproblem som föreligger inom Uppsala kommun och som givetvis ökar genom utflyttningen av S 1. Motionärerna godtar den föreslagna ändringen av fredsorganisationen med motiveringen att den på sikt innebär minskade försvarskostnader. Samhället måste emellertid – framhåller motionärerna – känna ansvar för sysselsättningen på orten. Motionärerna efterlyser initiativ för att man snabbt skall få fram förslag som ger andra sysselsättningstillfällen i stället för dem som försvinner.

Utskottet kan förstå den oro för sysselsättningen i Uppsala som kommer till uttryck i motionen 1974:1780. Som framgår av utskottets tidigare betänkande i frågan (FöU 1973:26) är man på ansvarigt håll väl medveten om att den fortsatta användningen av S 1:s mark och byggnader har stor betydelse för Uppsala kommun. Utskottet vill på nytt understryka behovet av skyndsamma åtgärder i syfte att finna lämplig användning för marken och byggnaderna. Utskottet förutsätter att sådana åtgärder vidtas, varför någon framställning från riksdagen inte torde vara erforderlig.

Under återopandande av det anförda tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:1781, yrkande 1, om upphävande av riksdagens tidigare beslut om nedläggning av Göta livgarde (P 1),
2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1974:1781, yrkande 2, och 1974:1804, yrkande 1, godkänner vad departementschefen har förordat rörande lokalisering av Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala–Västerås försvarsområden (Fo 47/48),
3. att riksdagen avslår motionen 1974:1804, yrkande 2,
4. att riksdagen avslår motionen 1974:1780,
5. att riksdagen godkänner vad departementschefen har förordat rörande verksamheten vid det blivande infanteriförbandet i Strängnäs,
6. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vidta de övergångs-åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

3. Vissa markförvärv för armén

Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:50 (s. 16–27) föreslagit riksdagen att medge att I 11:s övningsfält i Växjö utvidgas och att ett nytt skjutfält för I 17 anskaffas i enlighet med vad departementschefen har angett.

Propositionen

I propositionen föreslås att Kronobergs regementes (I 11) övningsfält vid Växjö utvidgas och att ett nytt skjutfält anskaffas för Bohusläns regemente (I 17) norr om Uddevalla.

I 11:s övningsfält i Växjö ligger söder om regementets kasernområde och i anslutning till detta. Fältet omfattar 480 ha, varav 50 ha utgör mark som tillhör Växjö kommun och som kommunen har upplåtit till regementet genom särskilt avtal. Genom särskilda överenskommelser med kommunen har regementet tidigare disponerat även två andra områden norr resp. sydost om kasernområdet för övningar. Genom kommunens kraftiga expansion sedan början av 1960-talet har dock dessa områden tagits i anspråk för bebyggelse i sådan utsträckning att det inte längre är möjligt att utnyttja dem för utbildning.

Utöver närövningsfältet disponerar regementet övningsfältet Kronobergshed om ca 90 ha. Övningsfältet ligger 20 km från kasernområdet. För skol- och fältskjutningar disponerar regementet det s. k. Notterydsfältet om ca 220 ha som ligger ca 10 km nordost om kasernerna. För utbildning i stridsskjutning disponerar regementet skjutfältet vid Kosta som ligger ca 50 km öster om regementet och omfattar knappt 3 000 ha mark.

Närövningsfältet är i sin nuvarande omfattning otillräckligt. Departementschefen föreslår därför att ett område om ca 300 ha i anslutning till det nuvarande övningsfältet förvärvas. Det föreslagna området består till större delen av kuperad skogsmark. Brukad mark och ängsmark finns huvudsakligen längs områdets västra gräns. Utvidgningen berör fyra fastigheter. Tio personer är fast bosatta inom området.

Verkningarna från social synpunkt av utvidgningen bedöms bli obetydliga. Nio av de tio personer som är fast bosatta inom området kan utan väsentligt hinder för övningsverksamheten få bo kvar på sina fastigheter om de så önskar. En grustäkt inom en av fastigheterna inom området kan även i fortsättningen utnyttjas utan att övningarna hindras. Några nämnvärda olägenheter för skogs- och jordbruket har inte påvisats.

Kostnaderna för utvidgningen har fortifikationsförvaltningen överlagsmässigt uppskattat till 3,5 milj. kr.

För I 17:s del är det fråga om anskaffning av ett nytt skjutfält. I 17 disponerar f. n. 1 225 ha statsägd mark och 610 ha arrenderad mark i närheten av Uddevalla. Övningsfältet Samneröd omfattar ca 450 ha och ligger omedelbart norr om och i anslutning till regementets kasernområde. Bulids skjutfält som ligger strax intill har en areal av ca 775 ha men är

genom sin utformning och begränsade storlek otillräckligt för stridsskjutningar med andra vapen än kulsprutepistol. Genom arrendering av ett område om ca 610 ha omedelbart väster om skjutfältet har det dock blivit möjligt att genomföra skjutningar med samtliga direktskjutande infanterivapen.

Utöver Samnerödsfältet och Bulids skjutfält disponerar I 17 Backamo lägerplats ca 25 km söder om Uddevalla. Vidare disponerar regementet Ramsviks skjutplats vid kusten ca 55 km västnordväst om Uddevalla.

I propositionen konstateras att skjutfältet vid Bulid, som ligger ganska nära vissa bebyggelseområden inom tätorten, inte kan utnyttjas för pansarvärnsutbildning med fullkalibrig ammunition på grund av den buller- och tryckvågsverkan som uppkommer vid sådana skjutningar. Bebyggelsens expansion söder om skjutfältet och väntade anspråk från de boende inom detta område på mark för fritidsaktiviteter i fältets närhet bedöms komma att medföra att möjligheterna till pansarvärnsskjutningar begränsas ytterligare. Med hänsyn till att utbildning i uppträdande och strid mot pansar, främst skarpskjutning med pansarvärnsvapen, utgör ett av de viktigaste avsnitten inom både grund- och repetitionsutbildningen måste åtgärder vidtas för att tillförsäkra I 17 fullgoda möjligheter till skjututbildning med sådana vapen.

Departementschefen föreslår att ett nytt skjutfält anskaffas i trakten av sjön Östra Krokevattnet, ca en mil norr om regementets kasernområde. Det föreslagna skjutfältsområdet, som beräknas omfatta ca 1 500 ha mark, består till stor del av mossar som delvis är bevuxna med skog. Vid Östra Krokevattnets norra del och öster om södra delen av sjön finns mindre åkerbruksområden. Övriga delar utgörs av skogsmark. Sju personer är enligt propositionen fast bosatta inom området.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och Uddevalla kommun har förklarat sig inte ha något att erinra mot det föreslagna skjutfältet under förutsättning att verksamheten inom fältet bedrivs på sådant sätt att den inte blir störande för närboende och inte hindrar en fortsatt utbyggnad av ett bostadsområde vid Fagerhult öster om fältet. Chefen för flygvapnet och luftfartsverket har heller inte något att erinra mot att området utnyttjas för skjutövningar.

Berörda markägare har däremot framfört invändningar mot att det föreslagna skjutfältet kommer till stånd. Markägarna har framhållit att det är olämpligt att skapa ett nytt skjutfält som ligger åtskilt från regementets övriga övningsområden, att området är synnerligen lämpligt för det rörliga friluftslivet och att ett flertal sällsynta fågelarter har sina häckningsplatser inom området. Man har också hävdad att ett nytt skjutfält för I 17 inte behövs med hänsyn till att Remmene skjutfält ligger endast åtta mil från Uddevalla.

Under ärendets behandling har markägare lagt fram ett alternativt förslag till nytt skjutfält för I 17. Det område markägarna föreslagit omfattar ca 1 900 ha och ligger inom Färgelanda kommun i Älvsborgs län, omedelbart norr om det av departementschefen förordade skjutfältet. Enligt markägarna är detta alternativ fördelaktigare bl. a. med hänsyn till

att bullerstörningarna från skjutningarna skulle flyttas längre bort från bebyggda områden och att ett mindre antal markägare skulle beröras.

Markägarnas förslag har prövats i vederbörlig ordning. Såväl länsstyrelsen i Älvsborgs län som Färgelanda kommun har förklarat att det är olämpligt att förlägga ett skjutfält inom detta område. Bl. a. har åberopats att en stor del av området utgör högproduktiv och välbelägen skogsmark, att vissa delar – främst Tjuvemossen – är av intresse från naturvårdssynpunkt och att den sydvästra delen av området är lämplig som strövområde för det rörliga friluftslivet. Samtliga markägare som berörs av det alternativa förslaget har protesterat mot detta och hävdar bl. a. att skogen inom området är värdefullare än inom det föreslagna området, att sydvästra delen av området är mycket attraktiv för fritidsverksamhet och att ett skjutfält enligt markägarnas förslag skulle innebära avfolkning av den levande bygd som finns inom området.

Utredningen i ärendet har enligt departementschefen klarlagt att det av vissa markägare föreslagna alternativet till nytt skjutfält inte är lika lämpligt för skjutfältsändamål som det av honom förordade området. Departementschefen avvisar också tanken på att utnyttja Remmene skjutfält för I 17:s skjututbildning med pansarvärnsvapen. Remmenefältet ligger på alltför stort avstånd, åtta mil, från regementets kasernområde för att kunna komma i fråga för denna utbildning.

Verkningarna från social synpunkt av den föreslagna markanskaffningen bedöms bli relativt små. Enligt föreliggande uppgifter är det endast sju fast bosatta personer som direkt berörs. Departementschefen understryker angelägenheten av att alla möjligheter tas till vara för att underlätta omställningen för de personer som måste flytta när fältet tas i anspråk, t. ex. genom att tillstånd lämnas att bo kvar under en övergångstid. Han anser därför att en särskild delegation bör tillsättas för att genomföra markförvären.

Fortifikationsförvaltningen har överslagsmässigt beräknat kostnaderna för att genomföra markanskaffningen till 7 milj. kr. Därvid har förvaltningen räknat med att det i vissa fall kan bli nödvändigt att lösa in hela fastigheter fastän de endast delvis ligger inom skjutfältsområdet. I beloppet har vidare räknats in kostnader för eventuella förvärv av enstaka fastigheter norr om skjutfältet, som kan komma att bli störda av skjutningarna på fältet, samt eventuella kostnader för intrång på restfastigheter.

Motionerna

Beträffande nytt skjutfält för I 17 föreligger tre motioner, nämligen dels motionen 1974:1789 av herr Korpås m. fl. (c) i vilken har hemställts

1. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna att, intill dess en översyn skett av formerna för militära markförvärv och utredningen rörande försvarets framtida fredsorganisation slutfört sitt arbete, inga beslut fattas i frågor som rör förvärv av markområden till nya skjutfält eller som

rör väsentliga utvidgningar av redan befintliga skjutfält,

2. att riksdagen i konsekvens med detta beslut avslår förslagen i propositionen 1974:50 i vad avser medgivande att ett nytt skjutfält för I 17 anskaffas,

dels motionen 1974:1790 av herrar Lindahl i Hamburgsund och Carlshamre (fp, m) i vilken har hemställts

1. att riksdagen avslår hemställan i propositionen 1974:50 såvitt avser förvärv av nytt skjutfält för I 17,

2. att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t om utredning om det s. k. Näsetområdets lämplighet som skjutfält för I 17,

dels motionen 1974:1805 av fru Ryding m. fl. (vpk) i vilken har föreslagits att riksdagen beslutar att avslå begäran i propositionen 1974:50 om att ett nytt skjutfält för I 17 skall få anskaffas i enlighet med propositionens förslag.

Utskottet

I propositionen föreslås markförvärv för armén som är betingade av det växande trycket från en närbelägen tätort och av behovet att få bättre förutsättningar för värnpliktsutbildningen.

Kronobergs regemente (I 11) i Växjö har ett övningsfält som ligger strax söder om regementets kasernområde och i anslutning till detta. Fältet omfattar 480 ha, varav 50 ha utgör mark som tillhör Växjö kommun och som kommunen har upplåtit till regementet genom särskilt avtal. Ett par områden norr resp. sydost om kasernområdet, som tidigare har disponerats för övningar, har genom kommunens kraftiga expansion sedan början av 1960-talet tagits i anspråk för bebyggelse i sådan utsträckning att det inte längre är möjligt att utnyttja dem för utbildning.

Av den utredning som redovisas i propositionen framgår att I 11 behöver förbättrade övningsbetingelser i närheten av kasernetablissermentet i Växjö. Det föreslagna förvärvet av 300 ha mark i anslutning till det nuvarande övningsfältet medför, såvitt utskottet kunnat finna, inte några allvarliga olägenheter för berörda markägare, av vilka flertalet kan bo kvar inom området. Utskottet har för sin del inte något att erinra mot att markanskaffningen genomförs i enlighet med departementschefens förslag.

Utskottet övergår härefter till att behandla frågan om anskaffning av ett nytt skjutfält för Bohusläns regemente (I 17) i Uddevalla.

Reaktionen från vissa markägare har fått gensvar i de motioner som har väckts med anledning av regeringens förslag. Motionärerna refererar i huvudsak till de av markägarna framförda synpunkterna och menar att frågan behöver utredas ytterligare. Enligt motionen 1974:1789 bör hela metodiken vid militära markförvärv ses över. I motionen 1974:1805 hävdas att de skäl som redovisas för att I 17 skall få det begärda skjutfältet inte står på god saklig grund.

En företrädare för nio markägare har till utskottet överlämnat en

skrivelse med synpunkter på den föreslagna markanskaffningen.

Utskottet har vid sin prövning av det framlagda förslaget strävat efter att få en allsidig belysning av förslagets för- och nackdelar mot bakgrund av de alternativa förslag som varit aktuella i sammanhanget. Som ett led i ärendets handläggning har ett par av utskottets tjänstemän vid besök i Uddevalla inhämtat närmare upplysningar om I 17:s markbehov och om förutsättningarna för den planerade markanskaffningen.

Utbildning i uppträdande och strid mot pansarförband, främst skarpskjutning med pansarvärnsvapen, är en viktig del av den grund- och repetitionsutbildning av värnpliktiga som I 17 svarar för. Regementets nuvarande pansarvärnsskjutbana är belägen nära Bulidfältets södra gräns och centralortens bebyggelse. På grund av buller- och tryckvågsverkan i omgivningen används den endast sällan för skjutning med fullkalibrig ammunition. Bulidfältet utnyttjas i huvudsak för andra skjutningar och för övningar av olika slag.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att I 17 behöver en ny pansarvärnsskjutbana. Platsen för denna bör sökas inom sådant avstånd från regementet att banan kan utnyttjas för utbildning i önskvärd omfattning. Avståndet till Remmene skjutfält är ca åtta mil och det är därför nödvändigt att anskaffa ett nytt skjutfält för avsedd utbildning vid I 17, i första hand för skarpskjutning med pansarvärnsvapen.

Det område norr om centralorten som i propositionen föreslås bli nytt skjutfält för I 17 – Sågebackenområdet – är beläget ca en mil från regementet. Inom området finns terräng som är väl lämpad för en pansarvärnsskjutbana om ca 800 x 200 meter. Därutöver krävs mark för ett riskområde. Gränserna för det föreslagna skjutfältet följer i huvudsak de fastighetsgränser som är belägna närmast utanför riskområdet. Hela området utgör därmed ca 1 500 ha.

Endast ett fåtal fast bosatta personer är direkt berörda av markanskaffningen. Enligt regementsledningens mening är det en person, eventuellt fyra personer, som måste flytta på grund av riskområdets utsträckning. Vidare berörs markägare som för ett skjutfält kan nödgas avstå mark som helt eller delvis ingår i riskområdet.

Uddevalla kommun och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har under vissa förutsättningar inte något att erinra mot det föreslagna skjutfältet. Förutsättningarna är att verksamheten inom fältet bedrivs på sådant sätt att den inte blir störande för närboende och inte hindrar en fortsatt utbyggnad av ett bostadsområde vid Fagerhult öster om fältet.

I föreliggande motioner hävdas i huvudsak *dels* att man i detta och andra fall bör avstå från beslut om förvärv av mark för skjutfält i avvaktan på en översyn av formerna för militära markförvärv och på utredningen om försvarets framtida fredsorganisation, *dels* att det finns alternativ till det nu föreslagna området som behöver utredas närmare.

Riksdagen (FöU 1974:19 s. 14–15, rskr 1974:190) har helt nyligen uttalat att man bör utreda förutsättningarna att minska behovet av att anskaffa mark för försvarets räkning. I samband därmed uttalade sig

försvarsutskottet även beträffande tillvägagångssättet vid markanskaffningar. Ett motionsförslag om att riksdagen tills vidare inte skall ta ställning till förslag om utvidgningar av övningsfält för militära ändamål avslogs.

Ett alternativt förslag till nytt skjutfält för I 17 har utretts av försvarets fastighetsnämnd och redovisats i propositionen. Utskottet anser liksom departementschefen att utredningen har klarlagt att det område som vissa markägare har föreslagit — Tolboalternativet — inte är lika lämpligt för skjutfältsändamål som Sågebackenområdet.

Markägare som skulle bli berörda av ett beslut om anskaffning av mark för Sågebackenområdet har pekat på möjligheterna att i stället utnyttja mark som erbjuds till salu i det s. k. Näsetområdet, ca två km sydväst om den tilltänkta pansarvärnsskjutbanan vid Sågebacken. I motionen 1974: 1790 efterlyses en utredning om Näsetområdets lämplighet som skjutfält för I 17.

Utskottet har inhämtat att även Näsetområdets lämplighet har studerats. Terrängen är där mera kuperad men det finns två olika möjligheter att placera en pansarvärnsskjutbana inom området. Såväl kommunen som länsstyrelsen ställer sig emellertid helt negativa till ett sådant alternativ med hänsyn till områdets betydelse för friluftslivet i anslutning till det s. k. Herrestadsfjället. Området anses ha såväl lokal som regional betydelse och vara utnyttjat av allmänheten i väsentligt högre utsträckning än Sågebackenområdet. Viss militär övningsverksamhet i Näsetområdet anses förenlig med de civila intressena medan däremot en pansarvärnsskjutbana med åtföljande riskområde bedöms vara oacceptabel där.

Beträffande högspänningsledning har utskottet inhämtat att en sådan går i kanten av Sågebackenområdets västra del, väster om och bakom den tilltänkta platsen för skjutning österut med pansarvärnskanoner. Vidare finns dubbla högspänningsledning i södra delen av Näsetområdet. Skjutningar kan inte ske mot dessa men de hindrar inte annan övningsverksamhet.

Mot denna bakgrund anser utskottet att för värnpliktsutbildningen vid I 17 bör — med de reservationer angående buller m. m. som anges av departementschefen — anskaffas ett nytt skjutfält i enlighet med regeringens förslag.

Till de förutsättningar som anges av departementschefen vill utskottet foga några synpunkter som främst gäller den bofasta befolkningen i Sågebackenområdet.

En person som är bosatt inom riskområdet måste flytta. Tre personer som är bosatta vid norra gränsen av riskområdet beräknas kunna bo kvar på sin gård om de så önskar. Det är enligt utskottets mening önskvärt att dessa personer ges en reell möjlighet att bo kvar och bruka de delar av gården som inte måste avstås för riskområdet. Detta kan bl. a. kräva att pansarvärnsskjutbanan anläggs med förutsättningen om en något ändrad skjutriktning.

Beträffande mark som är belägen utanför riskområdet men innanför

den avsedda skjutfältsgräns som betingas av nuvarande ägogränser bör tillses att man så långt möjligt ger de närboende möjlighet att bo kvar med tillräcklig mark för sitt lantbruk.

Utskottet förutsätter slutligen att statliga liksom kommunala myndigheter medverkar aktivt i syfte att undanröja allvarliga problem för personer som berörs av markanskaffningen.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1974:1789, yrkande 1,
2. att riksdagen avslår motionen 1974:1790, yrkande 2,
3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1974:1789, yrkande 2, 1974:1790, yrkande 1, och 1974:1805 medger att ett nytt skjutfält för I 17 anskaffas i enlighet med vad departementschefen har angett i propositionen.

4. Eftergift av lån till Stiftelsen Ösmo bostäder

Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:50 (s. 28--29) föreslagit riksdagen att medge att det särskilda statliga lån på 1 400 000 kr., som år 1967 beviljades bostadsrättsföreningen Musköten och år 1971 fördes över på Stiftelsen Ösmo bostäder, efterges.

Utskottet har för sin del inte något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen medger att det särskilda statliga lån på 1 400 000 kr., som år 1967 beviljades bostadsrättsföreningen Musköten och år 1971 fördes över på Stiftelsen Ösmo bostäder, efterges.

Stockholm den 16 maj 1974

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), Gustafsson i Uddevalla (s), Pettersson i Kvänum (c), Gustavsson i Ängelholm (s), Karl Bengtsson i Varberg (fp), fru Sundström (s), herrar Brännström (s), Gernandt (c), Olsson i Asarum (s), Björk i Gävle (c), Johansson i Växjö (c), Konradsson (s) och Danell (m).

Reservation

vid *punkten 2* (Lokaliseringen av Upplands signalregemente m. m.) av herrar Petersson i Gäddvik och Danell (m) som anser

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 6 som börjar med "Utskottet konstaterar" bort ha följande lydelse:

Avgörande för frågan om S 1 skall omlokaliseras till Enköping bör nu liksom tidigare vara möjligheterna för S 1 att kunna fungera tillfredsställande i Enköpingstrakten i konkurrens med televerkets Vallbyanläggning. Uppgifterna härom är enligt utskottets mening inte entydiga. Televerket anför sålunda att de restriktioner i fråga om radiotrafik som televerket krävt och som de militära myndigheterna sagt sig kunna godta kan komma att behöva skärpas. Det anses inte uteslutet att en så okontrollerbar störsituation kan uppkomma, att Vallbystationen måste flyttas med stora kostnader och andra svårigheter som följd.

Också andra skäl talar mot en flyttning av S 1. Omflyttningar bör vidtas med stor varsamhet och först sedan ordentliga utredningar har påvisat ett bestämt behov därav och att den nya lokaliseringsplatsen kan förväntas förbli lämplig under en avsevärd tid. Inte något av dessa krav kan sägas vara uppfyllt beträffande S 1. Fullständigt utredningsunderlag kan över huvud taget inte föreligga innan de ändringar i fråga om operativa principer och krigsorganisation som 1972 års försvarsbeslut nödvändiggör kunnat fastläggas. Även om man bortser från detta är det utredningsunderlag som föreligger ofullständigt och delvis felaktigt. Detta gäller i hög grad de ekonomiska beräkningar som redovisas i propositionen och som antyder kostnadsbesparingar genom de föreslagna åtgärderna. Av allt att döma torde åtgärderna i stället komma att leda till icke obetydliga kostnadsökningar.

Till detta skall läggas att en omflyttning av S 1 medför problem för värnpliktiga och fast anställd personal. Ca 40 % av de värnpliktiga vid S 1 bedriver postgymnasiala studier. För dem är förläggningen i Uppsala en uppenbar fördel.

En förnyad bedömning från dessa utgångspunkter leder enligt utskottets mening till den slutsatsen att S 1 och staben för Fo 47/48 bör ligga kvar i Uppsala. Några anspråk på S 1:s mark från kommunens sida föreligger inte i nuläget. Yrkandena i motionerna 1974:1781 och 1974:1804 om avslag på propositionen i denna del bör därför bifallas. I konsekvens härmed avstyrker utskottet bifall till motionen 1974:1780.

Utskottet delar departementschefens uppfattning om behovet av pansarutbildning i Mellansverige. Det är emellertid enligt utskottets mening inte tillfredsställande att ersätta nuvarande P 1 med en pansarbatljon vid det nya infanteriförbandet i Strängnäs. Mycket talar för att man i pansarfrågan bör ta steget fullt ut och upphäva beslutet om nedläggning av P 1. De operativa och värnpliktssociala kraven blir då bättre tillgodosedda och behovet av att enbart av lokaliseringspolitiska skäl flytta S 1 till Enköping förfaller. Utskottet ansluter sig helt till

yrkandet i motionen 1974:1781 och — såvitt gäller förläggningssorten för pansarutbildningen i Mellansverige — till yrkandet i motionen 1974:1804.

dels att utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:1781, yrkande 1, beslutar upphäva riksdagens tidigare fattade beslut om nedläggning av Göta livgarde (P 1),
2. att riksdagen med bifall till motionerna 1974:1781, yrkande 2, och 1974:1804, yrkande 1, avslår Kungl. Maj:ts förslag om ändrad lokalisering av Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala—Västerås försvarsområden (Fo 47/48),

dels att utskottets hemställan under 5 och 6 — under förutsättning av bifall till reservanternas förslag beträffande momenten 1 och 2 — bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med anledning av motionen 1974:1781, yrkande 1, avslår Kungl. Maj:ts förslag såvitt gäller vad departementschefen har förordat rörande verksamheten vid det blivande infanteriförbandet i Strängnäs,
6. att riksdagen med anledning av motionen 1974:1781, yrkande 2, avslår förslaget i propositionen om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidta övergångsåtgärder.